

**This is an electronic reprint of the original article.
This reprint *may differ* from the original in pagination and typographic detail.**

Author(s): Kokko, Marja

Title: Luottamus, tekijyys ja omistajuus tieteessä

Year: 2015

Version:

Please cite the original version:

Kokko, M. (2015). Luottamus, tekijyys ja omistajuus tieteessä. Tietue : Jyväskylän yliopiston kirjaston lehti, 2015(4). <http://tietue.blog.jyu.fi/2015/12/10/luottamus-tekijyys-ja-omistajuus-tieteessa/>

All material supplied via JYX is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all or part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorised user.

Luottamus, tekijyys ja omistajuus tieteessä

10.12.2015 Tekijä [Jyväskylän yliopiston kirjasto](#)

Tieteellinen toiminta ja ennen kaikkea siihen liittyvät eettiset käytänteet perustuvat luottamukseen. Luottamus taas peilautuu tutkijoiden ja heidän edustamiensa tutkimusorganisaatioiden maineeseen. Eettisen tarkastelun kestävä tutkimus on arvo, jonka rikkomisesta seuraavat toimet on selkeästi ilmaistu mm. [Jyväskylän yliopiston eettisissä periaatteissa](#):

”Opiskelijan harjoittama plagiointi tai muu vilppi opiskelussa ei loukkaa vain heidän opettajiaan ja ohjaajiaan, vaan on loukkaus koko yliopistoyhteisöä ja sen noudattamia eettisiä periaatteita kohtaan.”

Samat eettiset periaatteet koskevat yhtä lailla yliopiston tutkimushenkilökuntaa.

Luottamus ja tieteen eettiset käytänteet näyttävät joutuvan koetukselle, kun tutkimustoimintaa mitataan ja arvotetaan yhteismitallisesti samojen kriteereiden mukaisesti. Lähtökohtana on, että tieteenalasta riippumatta kunnia pitäisi pystyä osoittamaan sille, jolle se kuuluu (ks. [Jyväskylän yliopiston julkaisueettiset periaatteet](#)).

Tieteenalojen vakiintuneet käytänteet ja jopa nk. herrasmiessopimukset eivät tee akateemiseen maailmaan tullutta mittaamista tieteellisen kunnian osoittamisen avulla helpoksi. Esimerkiksi tutkijan julkaisutoiminnan arvottaminen huippututkimukseksi yksinomaan WOS- tai Scopus – viittaustietokantojen perusteella on spekulatiivista. WOS:n *Essential Science Indicators* -työkalu (*Top / Hot / Highly Cited Papers*) kertoo, että monella Wang- ja Zhang -nimisellä tutkijalla on maailman eniten viitatuimmat julkaisut.

Tämä maailmanlaajuinen ja hyvin tunnettu ongelma tuskin ratkeaa edes kansainvälisen ORCID -tunnisteen yleistymisellä, koska tunnisteen voi luoda kuka tahansa. Tutkijan tunnistamisongelmaan liittyy ehkä aikaisemmassa keskustelussa (niin tiedeyhteisössä kuin myös kansallisissa ja kansainvälisissä tutkimuksen arvioinneissa) yhteisjulkaiseminen ja siinä erityisesti kansainvälinen yhteistyö, jonka tiedetään tuottavan sekä näkyvyyttä ja vaikuttavuutta.

Ongelmana on, että käytänteet siitä, miten tekijät mainitaan, vaihtelevat tieteenaloittain. Seurauksena on, että yhteisymmärrystä siitä, miten tutkimuksen saamat viittaukset ositetaan eri tutkimusorganisaatioiden kesken, ei välttämättä ole olemassa.

Loppujen lopuksi voidaan jo kysyä, mitä erilaisilla arvioinneilla tavoitellaan, jos tutkimusjoukko on epämääräinen ja lähtökohtaisesti sellainen, jota ei voi yhteismitallisesti tarkastella.

Tekijyyden määrittely

Vuonna 2014 Jyväskylän yliopistossa tuotetuista [3022 julkaisusta](#) merkittävä osa tuli luonnontieteelliseltä koulutusosalta. Toiseksi merkittävien julkaisujen tuottaja olivat humanistiset koulutusalat. Luonnontieteilijöiden julkaisuissa oli pääsääntöisesti mukana 4-10 tekijää. Osa julkaisuista sijoittuu hieman epämääräiseltä näyttävään [50+ kategoriaan](#).

Tekijyyden määrittäminen humanistisella koulutusalailla on selkeästi helpompaa, koska valtaosassa julkaisuja on vain yksi tekijä. Yhteisjulkaiseminen toki lisääntyy jatkuvasti myös humanistitutkijoiden parissa, vaikka 50+ -tekijyysskategorialla oli käyttöä ainoistaan yhdessä julkaisussa (kun huomioidaan kaikki suomalaiset korkeakoulut!).

Jyväskylän yliopiston Suomen kielen (ma) professori **Anne Mäntynen** on esittänyt, että humanistitieteentekijöitä ei kannusta yhteistyöhön niinkään toive julkaisumäärien kasvusta, vaan taustalla on yleisempi tutkimustoiminnan rakenteiden muutos.

Yhteisjulkaisujen määrää nostaa kaikilla tieteenaloilla hanketyöskentelyn ja tutkimusryhmien lisääntyminen, tutkimuksen professionalistuminen, monitieteisyys ja rajanylitykset sekä jatkokoulutuksen muutokset (ohjaajan ja ohjattavan yhteisartikkelit).

Meritoitumista yksinomaan yhteisjulkaisuilla pidetään perinteisillä humanistisilla aloilla haastavana, koska tutkijan ansioitumista arvioidaan sen perusteella, kuinka hyvin hän on onnistunut tuomaan esille kriittisen ”tutkijan äänen” (1, linkki jutun lopussa).

Tekijyys tieteessä -seminaarin satoa

Luottamuksesta ja tieteenalojen erilaisista tavoista ymmärtää tekijyyttä keskusteltiin marraskuun lopulla Tieteiden talolla Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) järjestämässä tilaisuudessa ([kaikki esitykset](#)). Pääpuhujaksi oli kutsuttu arvostetun tiedelehden *The Lancetin* päätoimittaja **Sabine Kleinert**. Hyvä katsaus Kleinertin esityksen pääsisältöön on luettavissa Suomen Akatemian sivuilta (2).

Kleinert teki tärkeän havainnon siitä, että tekijyys tuo toki kunniaa, mutta myös vastuuta siitä, kuinka hyvin julkaisussa toteutuvat tiedeyhteisön yhteisesti jakamat tutkimuseettiset periaatteet. Kleinert sisällytti tekijyyttä koskevaan problematiikkaan mielenkiintoisen huomion nk. tutkimusjätteestä (*research waste*), jota syntyy, kun tutkijan toimintaa ohjaajat muut motiivit kuin tiedettä edistävän merkittävän uuden tiedon tuottaminen.

Yhteisjulkaisemisen tekijyyden problematiikka tai kunnian saaminen omalle panokselle on erityisen mielenkiintoinen kysymys, kun tarkastellaan sitä, miten eri tieteenaloilla huomioidaan tutkimusryhmät ja niissä mukana olleiden tutkijoiden tekijyys. Tällaisia vakiintuneita ”group authoreita” voi tarkastella esimerkiksi WOS -viitetietokannan perushaun kautta. Ryhmätekijyyksiä voi hakea tuntemansa tutkimusryhmän nimellä tai selailemalla ”*Select from Index*” -toiminnosta.

The image shows a search interface with a search bar containing the text "Example: CERN". To the right of the search bar is a dropdown menu labeled "Group Author" and a blue "Search" button. Below the search bar, there are links for "Add Another Field", "Reset Form", and "Select from Index". A red arrow points to the "Select from Index" link.

Tieteenalan perinteisistä käytänteistä riippuen tutkimusryhmä voi olla ainut tekijä, jolloin lehti ohjeistaa viittausmerkintään tekijäksi juuri ryhmän vakiintuneen nimen.

The Effects of the Fast Track Preventive Intervention on the Development of Conduct Disorder Across Childhood

Conduct Problems Prevention Research Group

Article first published online: 3 FEB 2011

DOI: 10.1111/j.1467-8624.2010.01558.x

© 2011 The Authors. Child Development © 2011 Society for Research in Child Development, Inc.

Issue

Child Development

Special Issue: Raising Healthy Children

Volume 82, Issue 1, pages 331-345, January/February 2011

Additional Information (Show All)

[How to Cite](#) | [Author Information](#) | [Publication History](#)

How to Cite

Conduct Problems Prevention Research Group (2011). The Effects of the Fast Track Preventive Intervention on the Development of Conduct Disorder Across Childhood. *Child Development*, 82: 331-345. doi: 10.1111/j.1467-8624.2010.01558.x

Members of the Conduct Problems Prevention Research Group, in alphabetical order, are Karen L. Bierman, Department of Psychology, Pennsylvania State University; John D. Coie, Department of Psychology and Neuroscience, Duke University; Kenneth A. Dodge, Center for Child and Family Policy, Duke University; Mark T. Greenberg, Department of Human Development and Family Studies, Pennsylvania State University; John E. Lochman, Department of Psychology, The University of Alabama; Robert J. McMahon, Department of Psychology, University of Washington; and Ellen E.

Viittausmerkintä ja sen sisältämä informaatio tekijyydestä voi vaihdella myös tieteenaloilla vakiintuneen viittaustyylin mukaan, kuten LeMEx-tutkimusryhmän artikkeliin sisällytetty viittaushje osoittaa.

JUULI Julkaisutietoportaali

Kaikki kentät Hae Tarkennetiv

Etäku Learning Medical Expertise... Saatavuustiedot

Sitaatti

Learning Medical Expertise (LeMEx) Lääketieteen peruskoulutuksen pitkän aikavälin seurantatutkimus

Tekijä(t):	Taanila, Anja, Mönkkönen, Juhana, Kelloniemi, Heini, Kallio, Mäki, Parkkila, Vyrpi, Österholm-Matikainen, Erika, Käpää, Pekka, Vainio, Olli, LeMEx-tutkimusryhmä
Tekijöiden määrä:	9
Kieli:	suomi
Julkaisutyyppi:	A1 Alkuperäisartikkeli tieteellisessä aikakauslehdessä
Julkaisuforumiluokka:	1
Julkaisuvuosi:	2014
Lehti / Sarja:	Yliopistopedagogiikka
ISSN:	2242-9070
Volyymi:	21
Numero:	2
Sivunumerot:	25-29
Tieteentalo:	Kasvatustieteet Oiksuvalioketiede ja muut lääketieteet
Koulutusala:	Lääketieteellinen
Korkeakoulujen omat tekijät ja	Kallio, Mäki Tapari - Oulun yliopisto

Sitaatti

APA-viite

Taanila, A., Mönkkönen, J., Kelloniemi, H., Kallio, M., Parkkila, V., Österholm-Matikainen, E., Käpää, P., & LeMEx-tutkimusryhmä. (2014). *Learning Medical Expertise (LeMEx): Lääketieteen peruskoulutuksen pitkän aikavälin seurantatutkimus*.

MLA-viite

Taanila, Anja, et al. *Learning Medical Expertise (LeMEx): Lääketieteen Peruskoulutuksen Pitkän Aikavälin Seurantatutkimus*. 2014.

Varoitus: Nämä viitteet eivät aina ole täysin luotettavia.

Vaikeaselkoinen omistajuus

Tutkija meritoituu myös ansiokkaan tutkimusaineistojen tallentamisen ja jakamisen avulla. Näin myös aineistojen omistajuus ja tekijyys ovat nousseet aivan uudenlaisen mielenkiinnon kohteeksi.

[Tutkimuksen tietoaineistojen hallinnan periaatteet Jyväskylän yliopistossa](#) -ohjeissa todetaan, että

” Tutkimusaineistojen hallinta ja uudelleenkäytön edistäminen integroidaan tutkimushankkeiden, tutkimusryhmien ja tutkijoiden työhön. Vastuu sovittujen toimintakäytäntöjen toteutumisesta on laitoksen johdolla. Tutkimusryhmien ja hankkeiden johtajien tulee toimia niin, että tutkimusaineistojen käyttö ja niihin perustuvat tutkimustulokset ovat aina tarvittaessa verifioitavissa. Toimintakäytännöt tulee sovittaa tieteenalan ja tutkimuskohteiden vaatimusten mukaisiksi”.

Kuten tekijyys myös tutkimusaineistojen omistajuus sisältää vastuita, joita noudattamalla saa myös mahdollisen kunnian. Aineistojen omistajuuden lisäksi on myös huomioitava käyttöoikeudet, joista molemmista tulee sopia jo ennen tutkimuksen aloittamista. Etukäteen sopiminen onkin tullut entistä keskeisemmäksi tutkimusosaamisen osa-alueeksi koko julkaisujen tuottamisen elinkaareissa. Yliopistomme tutkimuksen tietoaineistojen hallinnan periaatteissa todetaankin, että

”Aineistojen omistus- ja käyttöoikeuksista sovitaan aineistohallintasuunnitelmaa laadittaessa ennen varsinaisen tutkimustyön käynnistymistä. Osapuolia ovat tilanteesta riippuen yliopisto ja sen yksiköt, yhteistyöorganisaatiot, rahoittajat, tutkimusryhmät, tutkijat ja ihmistieteissä myös tutkimuksen kohteet”.

Eettisesti kestävä tieteellisen tekemisen periaatteiden hengen tuntemisen lisäksi on olemassa vielä muita monimutkaistavia ja juridisesti epäselviä kysymyksiä. On hyvä huomata, että kaikki tutkimusaineistot eivät automaattisesti saa tekijänoikeussuojaa. Avoimuuteen kannustavassa tiedepoliittisessa keskustelussa ei voida myöskään ohittaa salassapitoperusteita, yksityisyyden suojaa tai liikesalaisuutta. Avoimeen tieteeseen liittyy näin eettisten kysymysten lisäksi myös erilaisia lainsäädännöllisiä ristipaineita, joista hyvien tutkimuskäytäntöiden toteuttamisesta vastuussa olevien laitosjohtajien tulisi olla toimensa puolesta tietoisia (3).

Miten luottamusta rakennetaan?

Loppupuheenvuorossaan TENK:in puheenjohtaja **Krista Varantola** kokosi yhteen seminaarin keskusteluju. Päivän aikana muun muassa esitettiin toive kansallisista ohjeista siihen, mitä tekijyydellä tarkoitetaan ja miten tekijyys ilmaistaan. Yleisössä nostettiin esille Jyväskylän yliopiston hyväksi havaitut julkaisueettiset periaatteet. Lopulta keskustelussa päädyttiin kuitenkin siihen, että kansallisille ohjeille ei ollut tilausta, koska tiede on lähtökohtaisesti kansainvälistä.

Sen sijaan Varantola esitti syvällisemmän keskustelun aiheeksi luottamusta. Suomessa tiedeyhteisö säätelee vielä itse itseään, toisin kuin Yhdysvalloissa, jossa asianajajat ratkovat hyvän tieteen käytäntöjen vastaisesta toiminnasta aiheutuneita ristiriitatilanteita. Myös tieteenalojen erilaisuus lähtien liikkeelle tavasta muodostaa tietoa vaihtelee niin paljon, että yhteisistä ohjeista tuskin tulisi kovinkaan yksiselitteisiä. Sen sijaan jonkinlaiselle muisti/tarkistuslistalle saattaisi olla kysyntää.

Seminaari osoitti, että puhe tekijyydestä ja muista tieteen eettisistä kysymyksistä on tärkeää, koska se on arkea tutkijoiden keskuudessa. Erityisen huolissaan Varantola oli nuorten tutkijoiden asemasta. Heidän tulisi saada tietoa omista oikeuksistaan ja vastaavasti kaikkien, niin kokeneiden ja vähemmän kokeneiden, tutkimusryhmien johtajilla tulisi olla tarvittavaa tutkimusosaamista tutkimusetiikan eri osa-alueista (4).

Keskustelussa esitettiin, että jonkinlaiset sopimuspohjat voisivat auttaa tilanteissa, joissa on mukana myös eri kulttuuritaustoista tulevia toimijoita. Lopulta kysymys luottamuksen rakentamisesta kiteytyi kuitenkin avoimeen sopimiseen ja prosessien avoimeksi tekemiseen.

Syventävää luettavaa:

- (1) [Pihlström, Sami \(Julkaisufoorumi 3.2.2015\)](#)
- (2) [Tieteellisen julkaisun tekijyys, tunnustus ja vastuu](#)
- (3) [Tutkimusdatan ja muun primäärin tutkimusaineiston saatavuuteen liittyvä oikeudellinen sääntely](#)
- (4) [Tutkimusetiikka on akateemisen yhteisön keskeinen resurssi](#)

Marja Kokko